

דברים הנוגעים לענין אכילה בראש השנה - שיעור 242

I. אכילה קודם תקיעת שופר

(א) לכאורה דינה ככל מצות עשה שאסור לאכול לפני קיום המצוה ועיין בברכות (דף י:) דלא תאכלו על הדם דלא תאכלו קודם שיתפללו על דמכם והשו"ע (פ"ט - ג) כתב דרק מים מותר קודם שחרית והמ"ב (סק"ג) כתב דג"כ טיי"א וקאפ"ע בלא צוקער ובלא חלב וגם אכילה לרפואה מותר והערוך השלחן (כ"ג) מתיר גם בצוקער אמנם המצוה כלולב שאני עיין בשו"ע (תרי"ג - ז) ובמ"ב (סק"ז) דטעימא בעלמא מדינא שרי ומ"מ רק במקום צורך גדול וכ"כ השו"ע (רל"ג - ג) לענין מנחה דהא דאסור לאכול סעודה היינו בקובע לסעודה משום שמא ימשך אבל לאכול פת כביצה ופירות הרבה חשיב רק טעימא ומותר ואיסור לא משום גאווה אלא שמא ימשך וה"ה קריאת שמע של ערבית (רל"ה - ז) ובמ"ב (סק"ז) ועיין במ"ב (סק"ז) דאם חבירו יזכרנו מותר וה"ה למוסף (רפ"ו - ג) (והב"ח התיר אפילו סעודה) וה"ה במגילה (תרי"ה ובמ"ב סק"ד) ועיין במ"ב (פ"ט) שכולל מגילה לולב ושופר בכריכה אחת וכן בבדיקת חמץ (תל"ח - ז) ובמ"ב (סק"ז) והטעם בכל זה משום שמא ימשך ולא משום גאווה ולענין קידוש (רע"ח - ז) אפילו מים אסור וצריך להפסיק אפילו כשהתחיל בהיתר והטעם כתב השו"ע הרב (רע"ח - ט) משום שעיקר מצותן הוא בתחלת זמנם וצ"ע (ממגילה ומבדיקת חמץ ומנר חנוכה) והערוך השלחן כתב (רע"ח - י"ג) דאיסור שתית מים קודם קידוש הוא משום כבוד שבת היוצא מדברינו דאכילה קודם המצוה אסור משום אחד מד' טעמים (כ) משום גאווה (ב) משום שמא ימשך (ג) משום דמצותן הוא בתחלת זמנם או (ד) משום כבוד היום

(ב) דעת האוסרים אכילה קודם התקיעות - עיין בשו"ת חלק לוי (קפ"ט שהוצא ביביע אומר ה דף פ"ג) דעל מלכיות דמוסף שיין לומר אחר שנתגאוה זה קבל עליו מלכות שמים (עיין ביביע אומר ז - ח"א - ז) וכ"כ בהררי קודש על ספר מקראי קודש ויש אומרים דסעודה אסור לדברי הכל ומיגו דהוי סעודה לענין קידוש הוי סעודה לענין תקיעת שופר (שו"ת בית יצחק) ועיין בפסקים ותקנות דרע"א (דף ע"ג) שבזמן החלירע צוה לבני קהילתו ללכת הביתה לקדש ולטעום דוקא אחר תקיעות דמיושב ולא קודם וכ"כ הגרי"א הענקין (סהפדס לחודש תשרי ע"ז). שטעות גמור לאכול קודם התקיעות וכ"כ השדי חמד (ח - דף 325) ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ה - ק"ח) שמשום מורא יום הדין יש להחמיר וכ"כ המטה אפרים (תקפ"ח - ז) דמי שלבו חלוש יעשה קידוש בצנעא ולא בפני המון עם שלא יקילו יותר ושמעתי דרב משה לא אכל קודם התקיעות מ"מ לא מחה על מי שאכל

(ג) דעת המתירים - עיין במועדים וזמנים (ה - ז) דכיון דמדינא אסור להתענות עד אחר חצות הוה צורך גדול לאכול ועוד דאין גוזרין שמא ישכח כשעוסק בסדר היום ובפרט כשטועמין בבית שמתפללין ועוד דחוששין לביטול מצות שמחת יום טוב בלא אכילה וכ"כ במקראי קודש (כ"ט) דלבריא נהגו להקל מטעם איחור התפלה ושו"ת ציץ אליעזר (ו - ז) כתב דעל המסופר על הגרע"א הנ"ל כוונתו דלא ישובו אל ביהכ"נ לזמן התקיעות דאורייתא ובשביל זה צוה להפסיק רק אחר התקיעות דמיושב (ש"ס - ז - ל"ג) והשו"ת התעוררות תשובה נכדו של הגרע"א כתב דלא ראה בשום מקום איסור אכילה קודם התקיעות כמו שיש כלולב במנחה וק"ש ועוד הנ"ל והחת"ס (ה - פ"ט) כתב דאפשר לסעוד אחר שחרית סעודת ברית מילה שהרי קורין לביהכ"נ בזמן מוסף ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד

II. לענין ברכת שהחיינו ביו"ט שני של ראש השנה - עיין בשו"ת מנחת שלמה

(סימן כ) שהקשה על התועלת דפרי חדש שהרי עושה בברכתו (שהחיינו) הפסק בין ברכת היין והטעימה דהיינו דאם אחד קידש על היין כליל שבת והוסיף וברך בסוף הקידוש שהחיינו על פרי חדש ודאי חשיב הפסק ולכן יש להזהיר את ההמון לבל יחשבו שברכת שהחיינו הוא רק על הפרי דא"כ תהא ברכת שהחיינו הפסק בין ברכת היין ולבין שתית הכוס אליבא דרע"א דפליג על המג"א (מג"א סימן רע"ח - סק"ז) והגהות רע"א ע"ש

III. אם צריך לאכול הפרי חדש קודם המוציא

- (א) עיין במחצית השקל (סימן ת"ר - סק"ה) שכתב דשהחיינו לא בא אלא כשביל הפרי ואיך יפסיק בין שהחיינו בנטילה וברכת המוציא וכ"כ בסידור יעביץ ובמטה אפרים (ת"ר - ו)
- (ב) ויש נהגו לאכול אחר המוציא (1) עיין בכף החיים (ת"ר - ס"ק ז) דאף לכתחלה אין להקפיד על פרי חדש (מעשה רב צרכי יוסף, שער הכוונות ועוד) (2) ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (3 - ג"ד) ושו"ת כתב סופר (כ"ה) שאם הפרי מוכן על השלחן מברך על הראיה ואין כאן הפסק (3) ועיין בשמירת שבת כהלכתה (מ"ז - כ"ה) דקודם המוציא יש ספק ברכה אחרונה וצריך להזהר שלא לאכול בריה כגון גרגיר אחד של רימון (4) ועיין (קט"ו) במ"ב (סו"ק 3) דאם השלחן ערוך והלחם לפניו אסור לגרום ברכה שאינה צריכה (5) ועיין בה"ל (קט"ז ד"ה "וכן פוטר") "שנוכח לענין קידוש שלא לשנות רק כמלא לוגמיו" משום ספק ברכה אחרונה והנכון שתמיד יכוין בבהמ"ז לפטור היין של קידוש ע"ש (6) ועיין בספר חיים של ברכה (דף קט"ז) שכתב ששמע מרב שמואל וואזנר דאכילת הפרי נקרא הפסק בקידוש במקום סעודה וצ"ע

IV. אכילת הסימנים לשנה טובה

- (א) עיין במסכת הוריות (י"ג) דלעולם יהיה אדם רגיל "לראות" בראש השנה לסימן טוב קרא (דלעת) רוביא (ירקות מבושלים) כרתי (cabbage) סילקא ותמרים וצריך ביאור במה דנקטינן תמרי בסוף שהיא משבעת המינים וגם ברכת בורא פרי העץ קודמת לבורא פרי האדמה (נטעי גבריאל קט"ט) ויש אומרים לכן כתב לראות ולא לאכול ולכאורה המנהג דאוכלין תחילה תפוח מתוק בדבש דהכלל בשו"ע (י"ח - 3) דז' המינים וחביב מברך על איזה שירצה ומנהג חב"ד שהיו אוכלין רק תפוח ויש אוכלים התפוח אם המוציא ופוטר התפוח ומהרי"ד מבעלזא לא אכל תפוח בליל ר"ה
- (ב) כתב המג"א (תקפ"ג - 3) דצריך לברך ברכת הנהנין ולאכול תחלה מפרי ואח"כ לומר יהיה רצון שלא יהיה הפסק וגם אין לומר יהיה רצון לפני האכילה ועיין ביחודה דעת (ב - ח) כשבא יעקב לברך את בני יוסף הקדים שבחו של הקב"ה תחלה ואח"כ בירך הנערים וגם מלכי צדק נענוש על שהקדים לברך את אברהם לפני שבירך את הקב"ה (מריס ל"ג:) ולכן השותה משקה ורוצה לברך את המסוכים "בלחיים" נכון יותר שיקדים תחלה ברכה להשי"ת ואח"כ יברך "לחיים" מ"מ יכול לומר יהיה רצון קודם הפירות שנפטרים כבר בכרכה

- V. מי ששכח יעלה ויבא בראש השנה בברכת המזון - עיין במג"א (קפ"ח - סק"ז) דאינו חוזר לראש דאינו מחויב לאכול פת דהא יש אומרים דמתענין בר"ה (ודוקא ביום אבל בלילה מחויב בקידוש וצריך לחזור) אמנם המ"ב (קפ"ח - סק"ט) הביא הא"ר דאע"ג די"א דמצוה להתענות מ"מ אם אוכל מחויב לאכול פת ולכן חוזר לראש ועיין בשו"ת הגרע"א (ב - ח) שפסק שאיש צריך לחזור כהא"ר אבל אשה אינה צריכה דהוא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות וחוץ מליל א' דפסח שיש הקישא דכל שישנו בבל תאכל חמץ וליל א' דסוכות מהקישא דט"ו וכן ברצה דשבת מהקישא דזכור ושמור וכן בכל מצות דשבת וע"ע בשו"ת יחודה דעת (ה - ל"ו) שהביא מחלוקת בין הרשב"א והרא"ש באיש ששכח יעלה ויבא ביו"ט (אם מחויב לאכול פת) ופסק דספק ברכות להקל כנגד מרן ז"ל מ"מ המנהג דבאיש ביו"ט חוזר לראש

- VI. בליעת תרופות בראש השנה - עיין בשו"ע (ת"ז - 3) דבליעת תרופות מותר ביו"ט שני חוץ מיו"ט שני של ראש השנה דשני הימים קדושה אחת ויום אריכתא הן ויש אומרים דמלאכת טחינה ביום טוב היא רק מדרבנן אין שייך לגזור גזירת שחיקת סממנים משום דהוי גזירה לגזירה משא"כ בשבת ועוד דאם שחיקת סממנים דומה לדיכת תבלין ולא כטחינת תבואה יש להתיר שחיקת סממנים משום מתוך ולדבריהם אין איסור תרופות אפילו ביום ראשון (ילקוט יוסף ז - ד דף קל"ט) אמנם שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרק ביו"ט שני חוץ מר"ה מותר

- VII. עיין במג"א (תקכ"ט - ח) דביו"ט ראשון יש להימנע מלקבוע סעודה מט' שעות ולמעלה עיו"ט שני כ"כ השו"ע הרב (3) וכה"ח (סקי"ד) וכ"ש מיו"ט שני לשבת והעצה להקדים התפלה מנץ החמה ועיין בכה"ח (תקפ"ג - ל"ט) ותשובות והנהגות (ב - ג"ט) השי"ת יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה